

POZNÁMKA U PŘÍLEŽITOSTI 25. VÝROČÍ VZNIKU PRŮZKUMŮ PAMÁTEK

PHDR. VLADISLAV RAZÍM

U příležitosti 25. výročí založení časopisu *Průzkumy památek* je zajímavé zastavit se u vývoje skladby a celkového provedení příspěvků, které přicházejí do redakce. Přitom mohu navázat na úvodník k předešlému „kulatému“ výročí před pěti lety, v němž shrnuji okolnosti, souvislosti a smysl vzniku periodika a v závěru připojuji stručný statistický přehled jednotlivých druhů (rubrik) příspěvků.¹⁾ Jednoznačně převažují studie a materiálie, ostatně vytvoření prostoru pro jejich publikování bylo hlavním smyslem založení *Průzkumů památek* v roce 1994. Vždy jsme také zdůrazňovali důležitost dostatečného, optimálního prostoru pro otištění potřebného množství obrazových příloh v nejširší skladbě, která přichází v úvahu – od současné plánové a fotografické dokumentace až po archivní prameny všeho druhu.

Na tomto místě se zaměřím na jeden relativně nový jev, který již můžeme označit za trend. Období od vzniku našeho časopisu po současnost je v oblasti zkoumání nemovitých i movitých památek charakteristické mimo jiné prudkým rozvojem dokumentačních metod a postupů. O některých z nich se nám v roce 1994 ještě ani nezdálo, zatímco dnes je považujeme za samozřejmost, a takřka neustále, rok co rok, se při různých příležitostech dozvídáme o nových možnostech technických zařízení, která dokážou prohloubit naše vhledy do zkoumané materie a získaná zjištění zobrazit dosud nevídaným způsobem. I když jde o určitou nadsázku, je dnes zjevně čím dál tím obtížnější a náročnější dokázat reagovat na všechny změny, které nám přináší technický pokrok. Stačí si připomenout jednu z posledních metodik NPÚ, která se věnuje měřické dokumentaci historických staveb.²⁾ Může-li tato metodika u leckoho vyvolat překvapení počtem metod, technických pomůcek, širokou diferenciací postupů za různých příležitostí a zejména vějířem současného směřování měřických metod, je třeba hned dodat, že i v několika následujících letech od vydání metodiky roku 2014 se vývoj samozřejmě nezastavil. Dál se rozvíjejí zejména 3D prostorové metody, které se standardizují, a rychle se zvyšuje jejich dostupnost. Problém však spočívá v tom, že odborných pracovníků, kteří tyto metody využívají a musí se je naučit zvládat, nepřibývá. V situaci, kdy se dokumentátor snaží dosáhnout co nejlepších výsledků své práce a má možnost uvedené metody využívat, dochází pochopitelně k tomu, že potřebuje podstatně víc času, než tomu bylo dříve. Přitom se časová náročnost v podstatě nezvyšuje (někdy je tomu naopak) při terénní části práce, ale zcela zásadně (násobně) při kancelářském zpracování. Mají-li dostát všem nárokům a obstát v konkurenci, musejí dnes zpracovatelé stavebněhistorických průzkumů počítat s mnohem větší časovou zátěží než dřív a jsou nuceni ovládat práci s programy, které vyžadují velké znalosti, trpělivost a opět spoustu času, včetně opakovaných návratů na lokalitu. To má přirozeně důsledky, z nichž některé jsou paradoxní. Kapacity pro průzkumy a dokumentaci stagnují, nebo jich dokonce ubývá, zatímco potřeba aktuálních, bezodkladných úkonů v terénu se rozhodně nezmenšuje. Jak neustále zdůrazňujeme, potřeba (objektivní poptávka) operativních průzkumů a SHP vždy převyšovala a stále převyšuje možnosti jak odborných pracovníků NPÚ, tak dalších institucí a soukromých osob, které se na dané práci podílejí. Z důvodů, jež zde není třeba vysvětlovat, nelze samozřejmě žádat, aby se při terénní práci nevyužívaly moderní metody, které umožňují

1) V. Razím, Úvodník: Dvacet let časopisu *Průzkumy památek*, *Průzkumy památek* XX, č. 2, 2013, s. 1–2.

2) J. Veselý, *Měřická dokumentace historických staveb pro průzkum v památkové péči*. Odborné a metodické publikace, svazek 49. Praha: Národní památkový ústav 2014.

získat a zaznamenat mnohem více poznatků než dříve, stejně jako to nelze požadovat například v lékařské vědě a praxi. I když to neplatí bezvýhradně a určitá diferenciaci podle konkrétních podmínek je nutná, maximalistický přístup v terénu se požaduje právem. To však nutně vede k oddalování kancelářských zpracování a růstu dalších pracovních dluhů, které se postupem času průzkumníkům dohánějí stále obtížněji.

Ze všech dopadů nastíněného vývoje se na tomto místě můžeme krátce věnovat jen souvislosti s publikační činností, konkrétně s Průzkumy památek. Také na obrazových přílohách tohoto časopisu lze během uplynulého čtvrtstoletí sledovat celkový trend zkvalitňování, konkrétně zobrazování výsledků průzkumů různými metodami, s náročně pojatou grafikou, digitálně zpracovaná obrazová dokumentace se stala samozřejmostí. Je však třeba klást si otázku, zda také na počtu a operativnosti předložených studií a materiálů nemá negativní vliv výše uvedená náročnost kancelářského zpracování. A dlouhodobé sledování rukopisů zaslaných redakci nasvědčuje tomu, že tomu tak může být. Je evidentní, že mnoho v terénu provedených průzkumů a dokumentací bohužel stále čeká na publikační zpřístupnění odborné obci, ačkoli jejich přínos je nesporný jak z dlouhodobého, tak aktuálního hlediska. Řada autorů zjevně z časových důvodů, zvláště u vědomí pracnosti současných dokumentačních příloh, k vypracování příspěvku nepřistoupí a odloží jej na neurčito. Jsme tak svědky situace, z níž existuje patrně jediné východisko: Každý autor by měl především pečlivě zvažovat, jaký druh dokumentace je nejvhodnější a která konkrétní zobrazení jsou skutečně nezbytná z hlediska vypovídací hodnoty příspěvku, a to bez ohledu na to, jaké všechny metody byly při průzkumné akci využity. Někdy se nelze ubránit dojmu jakési samoučelnosti některých zobrazení, která sice mohou být zajímavá z metodického hlediska, ale pro samotný smysl a srozumitelnost daného publikovaného sdělení – zvláště kratší zprávy o konkrétní, dílčí nálezové situaci – nemají větší význam. Představa o nutnosti co nejpodrobnější dokumentace může být pro některé autory a smysl jejich práce kontraproduktivní, vede k jakémusi zacyklení jejich činnosti; pracují sice velmi kvalitně a zodpovědně, jsou vysoce erudovaní a mají cenné výsledky, jejich publikační výstupy jsou však neúměrně skromné. Proto by bylo dobré vzpomenout si na dobu před patnácti dvaceti lety, kdy byly běžnou součástí publikační dokumentace pérovky, často kreslené od ruky. Tyto kresby nemívají menší vypovídací hodnotu než přesné digitální výstupy, ale hlavně – jsou pořízeny v mnohem kratším čase. Přehled druhů a možností těchto kresebných výstupů jsme podali v metodice operativního průzkumu a dokumentace z roku 2005³⁾ a ve velkém rozsahu je lze najít také v knize o zkoumání historických staveb, která vyšla o šest let později.⁴⁾ Lze konstatovat, že této kresebné dokumentace prokazatelně postupně ubývá, zatímco s digitálními výstupy je tomu naopak. Jen na okraj připomeňme, že některé klasické kresby bývaly také krásné... Pokud by takováto změna přístupu přinesla do redakce časopisu více věcně důležitých příspěvků, stála by určitě za to.

Nezapomínat na „staré dobré“ prostředky sdělení představuje nejen určité, byť samozřejmě dílčí východisko z nastíněné situace, ale také obohacení autorů a jejich čtenářů. V obecné rovině je takovéto obohacování také upřímným přáním a závazkem celé redakce ke kulatému výročí Průzkumů památek.

3) Jiří Bláha – Vít Jesenský – Petr Macek – Vladislav Razím – Jan Sommer – Jan Veselý, *Operativní průzkum a dokumentace historických staveb*. Odborné a metodické publikace, svazek 31. Praha: Národní památkový ústav 2005.

4) V. Razím – P. Macek edd., *Zkoumání historických staveb*. Praha: Národní památkový ústav 2011.